

כאמור לעיל, נמנה רבי משה הכהן על סגל תלמידי אביו של החזו"א, הגאון רבי שמריהו יוסף קרליץ זצ"ל אב"ד קוסובה, שניהל בעיירתו ישיבה לצעירים ואליה נהרו רבים מבחירי הישיבות הגדולות דליטא, כמו: וולוז'ין, טלז, מיר, ראדין, סלובודקה ועוד. השפעתו של רב זה על תלמידו הייתה ניכרת היטב. רבי משה בעצמו סיפר לי, כי מלבד גאונותו של רבי שמר' יל קרליץ (כך קראו לו בקוסובה) והיותו פוסק מובהק, שרבנים מכל אתר פונים אליו בשאלות, היה גם צדיק חמים וחי כל ימיו בהשראת ספר השל"ה הקדוש וכן ספרי חסידות, כמו "חניא" ועוד. בשנת תרע"ד, שנה אחת לפני פרוץ מלחמת העולם הראשונה, החליט רבי משה הצעיר לנטוש את הגולה ולעלות לירושלים, כדי להתמסר שם כליל ללימוד התורה בקדושה ובטהרה. הוא התכונן להצטרף ללומדי ישיבת "תורת חיים" בעיר העתיקה, בקירבת מקום להר הבית, וכשנפרד מרבו הג' שמר' יל צייד אותו הרב בתעודת המלצה, הנושאת את החאריץ ג' חשון דעת"ר.

במכתב זה נאמר בין השאר:

"אבקש נא מהרבנים הגאונים האלופים לראש בהישיבה הקדושה "תורת חיים" בירושלים ת"ו שיקבלו נא בהישיבה הק' את הנוכחי הרב החריף ובקי היקר המצוין מאוד נעלה בתורה וביראה טהורה וחרד על דבר ה' מדקדק במעשיו ושם דרכיו כ"ש מו"ה משה ב"ר זאב איליוויצקי ג"י מפה קאסאווא ולקצוב לו פרס מקופת הישיבה הק' כראוי לפי צרכו הנעלה למען יוכל לילך בדרכו דרך הקודש ולעלות במעלות התורה בשקידתו במיתתו ("ממית עצמו באהל") בתורה ועבודה".

גשר של חידושי תורה - מעל למוראות המלחמה, מירושלים לוויילנא

ביקש רבי משה הצעיר לשבת בשלוה בחוככי ירושלים ולעסוק בחורה מתוך מנוחה גמורה, אך הנה קפץ עליו רוגזה של מלחמת העולם הראשונה, שפרצה כעבור שנה לעלייתו ארצה. כנתיין זר עלה בגורלו להמנות עם הגולים אשר הוגלו אז באלפיהם מן הארץ למצרים על ידי סרדיוטיו של הסולטאן שמשלו עד לאותו זמן בארץ. עברו עליו כל גלגולי המלחמה והגלות, סבל רב ומצוקה נוראה, אך כוחו לא נשבר. אף לרגע קט לא אבדה תקותו לשוב ולהסתפח בארץ חמדה, וכן לא חדל מלהגות בחמדתו, התורה הקדושה, בחינת "לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי". בימים